

**ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий інститут управління, економіки та
природокористування**

Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФОРМИ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

*Методичні рекомендації для підготовки фахівців за
ступенем вищої освіти "Магістр" за спеціальністю
"Публічне управління та адміністрування"*

Київ – 2018

УДК 005:316.422.001.73(076)

Р 45

Рекомендовано до друку Вченою радою Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського, протокол № 4 від 20 грудня 2018 р.

Укладачі:

С. О. Кравченко, доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського;

В. В. Шпачук, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського;

О. Л. Євмешкіна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського.

Рецензенти:

Т. М. Безверхнюк, доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри проектного менеджменту Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;

О. В. Червякова, доктор наук з державного управління, доцент, головний науковий співробітник Інституту законодавства Верховної Ради України.

П 50

Реформи держави та суспільства : метод. рек. для підготовки фахівців за ступенем вищої освіти "Магістр" за спеціальністю "Публічне управління та адміністрування" / уклад. : С. О. Кравченко, В. В. Шпачук, О. Л. Євмешкіна. – К. : УкрСІЧ, 2018. – 28 с.

У методичних рекомендаціях наведено програму і тематичний план навчальної дисципліни "Реформи держави та суспільства", форми контролю слухачів, вимоги, питання для обговорення, тематика і рекомендовані джерела для підготовки до семінарських занять та виконання творчих робіт. Відображений короткий зміст лекційного матеріалу розділів відповідної дисципліни.

УДК 005:316.422.001.73(076)

© С. О. Кравченко, В.В.Шпачук,
О. Л. Євмешкіна,
укладання, 2018

© Вид-во "УкрСІЧ", 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ФОРМИ КОНТРОЛЮ	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ РЕФОРМАМИ	9
РОЗДІЛ 2. ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ РЕФОРМАМИ	12
РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ РЕФОРМИ ЯК ОРГАНІЧНА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНИХ РЕФОРМ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	15
РОЗДІЛ 4. ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РЕФОРМ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	18
ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ	21
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	22
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	25

ВСТУП

Актуальність вивчення дисципліни

- На даний час в Україні здійснення реформ у різних сферах суспільного життя є пріоритетом діяльності органів державної влади. При цьому доцільно враховувати, що за період незалежності започатковувалося і начебто здійснювалося багато "реформ", які насправді ними не були і не давали бажаних результатів великою мірою через нечітке розуміння сутності та визначальних рис реформ як форми суспільних змін, а також через брак уваги до їх управлінської складової. У складній та багатогранній проблематиці суспільних реформ управлінські проблеми посідають важливе місце, оскільки за відсутності дієвого управління такі зміни дуже часто набувають неконтрольованого та руйнівного для суспільства характеру.
- Успішність реформ критично залежить від спроможності працівників державного апарату забезпечити перехід суспільства до нового стану. Провідну роль в управлінні суспільними реформами покликані відігравати вищі керівні кадри, які мають бути готовими до неї в професійному, світоглядному і психологічному вимірах. Якщо проголошення і формулювання основних концептуальних положень будь-якої реформи є справою політичного керівництва держави, то за розробку стратегії реформи та планів її реалізації, а також за практичне втілення в життя запланованих змін відповідають передусім вищі державні службовці. При цьому проблема багатьох реформаторських ініціатив полягає у тому, що вони не просуваються далі концептуально-декларативного етапу багато в чому через нездатність вищих керівних кадрів здійснювати управління такими змінами.
- Дисципліна входить до циклу дисциплін, що формують фахові (спеціальні) компетентності, освітньо-професійних програм підготовки магістрів за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування".

Метою викладання навчальної дисципліни "Реформи держави та суспільства" є формування у студентів знань про вітчизняний та світовий досвід здійснення сучасних реформ держави та суспільства, удосконалення вмінь та навичок аналітичної і практичної діяльності щодо проектування і впровадження зазначених реформ.

Основними завданнями вивчення дисципліни "Реформи держави та суспільства" є надати систематизовані знання теоретичних засад і практики управління суспільними реформами, сформувані вміння виявляти недоліки та помилки в управлінні суспільними реформами, розробляти рекомендації щодо їх усунення.

Результати навчання

Після вивчення дисципліни слухачі повинні:

знати:

- сутності реформ держави та суспільства, механізмів управління ними;
- теоретичні засади управління суспільними реформами;
- методологічний інструментарій здійснення реформ у різних сферах суспільного життя;
- сутність державно-управлінських реформ, їх світові тенденції та роль у реформуванні суспільства;
- підходи і технології до підготовки та впровадження державно-управлінських реформ.

вміти:

- аналізувати практику реформування з точки зору визначальних рис суспільних реформ та їх цивілізованості;
- виявляти основні недоліки та давати пропозиції щодо побудови загального механізму управління суспільними реформами;
- визначати шляхи, вимоги та умови досягнення відповідності змін у тих чи інших сферах суспільного життя визначальним рисам суспільних реформ, а також реалізації постулатів цивілізованих реформ;
- обґрунтовувати управлінську роль держави на різних етапах реформування;
- застосовувати ефективні підходи у практиці здійснення державно-управлінських реформ з урахуванням світового досвіду відповідно до вітчизняних умов;
- розробляти рекомендації щодо проектування та впровадження реформ державного управління.

Навчальна стратегія дисципліни

Досягнення результатів навчання здійснюється шляхом:

- *проведення лекцій* для надання слухачам необхідних знань;
- *самостійного навчання слухачів* на основі розроблених для дисципліни навчально-методичних матеріалів;
- *участі слухачів у семінарських заняттях* з метою розвитку критичного мислення, формування та розвитку здатності проводити аналітичні дослідження щодо проектування і впровадження реформ держави та суспільства;
- *виконання і презентації індивідуальних завдань* у вигляді творчих робіт до розділів дисципліни;
- *проведення екзамену* для підсумкового контролю засвоєння знань.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ РЕФОРМАМИ

Тема 1.1. Сутність та класифікація суспільних реформ

Тема 1.2. Поняття та основні складові управління суспільними реформами

РОЗДІЛ 2. ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ РЕФОРМАМИ

Тема 2.1. Стратегічне планування та проектування суспільних реформ

Тема 2.2. Управління впровадженням суспільних реформ

РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ РЕФОРМИ ЯК ОРГАНІЧНА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНИХ РЕФОРМ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Тема 3.1. Поняття державно-управлінських реформ та їх роль у реформуванні суспільства

Тема 3.2. Світові тенденції перетворень державно-управлінських систем

РОЗДІЛ 4. ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РЕФОРМ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Тема 4.1. Планування та політичне забезпечення державно-управлінських реформ

Тема 4.2. Організація державно-управлінських реформ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				всього	у тому числі			
л		п	сем.	с. р.	л		п	сем.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 1. Теоретичні засади управління суспільними реформами										
Тема 1.1. Сутність та класифікація суспільних реформ	10	2			8	10	2			8
Тема 1.2. Поняття та основні складові управління суспільними реформами	12	2		2	8	12			2	10
Разом за розділом 1	22	4		2	16	22	2		2	18
Розділ 2. Підходи та методи управління суспільними реформами										
Тема 2.1. Стратегічне планування та проектування суспільних реформ	14	2		4	8	14	2		2	10
Тема 2.2. Управління впровадженням суспільних реформ	10	2			8	10	2			8
Разом за розділом 2	24	4		4	16	24	4		2	18
Розділ 3. Державно-управлінські реформи як органічна складова суспільних реформ: теорія і практика										
Тема 3.1. Поняття державно-управлінських реформ та їх роль у реформуванні суспільства	12	2		2	8	12	2		2	8
Тема 3.2. Світові тенденції перетворень державно-управлінських систем	10	2			8	10	2			8
Разом за розділом 3	22	4		2	16	22	4		2	16
Розділ 4. Підходи до підготовки та впровадження державно-управлінських реформ: світовий та вітчизняний досвід										
Тема 4.1. Планування та політичне забезпечення державно-управлінських реформ	12	2		4	6	12			2	10
Тема 4.2. Організація державно-управлінських реформ	10	2			8	10	2			8
Разом за розділом 4	22	4		4	14	22	2		2	18
Усього годин	90	16		12	62	90	12		8	70

ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Навчальні результати слухачів у межах дисципліни оцінюються на основі:

- виконання і презентації творчих робіт;
- участі у семінарських заняттях;
- підсумкового контролю засвоєння знань у вигляді екзамену.

Максимальна кількість балів за вивчення дисципліни – 100.

Розподіл балів для денної форми навчання

Поточний контроль								Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3		Розділ 4			
C1.2	TP1	C2.1	TP2	C3.1	TP3	C4.1	TP4	40	100
5	10	5	10	5	10	5	10		

C1.2, ..., C4.1 – семінарські заняття до тем розділів

TP1 ... TP4 – творчі роботи до розділів

Розподіл балів для заочної форми навчання

Поточний контроль								Підсумковий контроль	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Розділ 3		Розділ 4			
C1.2	TP1	C2.1	TP2	C3.1	TP3	C4.1	TP4	40	100
5	10	5	10	5	10	5	10		

C1.2, ..., C4.1 – семінарські заняття до тем розділів

TP1 ... TP4 – творчі роботи до розділів

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ РЕФОРМАМИ

Мета: Сформувати у слухачів:

- наукове розуміння сутності суспільних реформ та управління ними;
- систематизовані знання теоретичних засад управління суспільними реформами;
- вміння і навички застосування набутих знань для практичної реалізації основних постулатів цивілізованого реформування суспільства.

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Сутність та класифікація суспільних реформ. Визначення поняття реформи. Основні форми суспільного розвитку. Сутність реформи як форми суспільних змін. Основні риси, що характеризують реформи. Реформи з точки зору якісних змін суспільних інститутів. Визначення поняття суспільних реформ. Поділ реформ за масштабом. Класифікація реформ. Постулати цивілізованих реформ, способи та інструменти їх реалізації. Поняття та основні складові управління суспільними реформами. Функції управління суспільними реформами. Широке та вузьке розуміння планування та організації суспільних реформ. Ініціювання суспільних реформ. Політичне забезпечення суспільних реформ. Принципи управління суспільними реформами.

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 1

Творча робота до розділу 1

Мета: формування систематизованих знань з теоретичних засад управління суспільними реформами та умінь аналізувати процеси управління ними.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 1

1. Суспільні реформи як різновид суспільних змін.
2. Революційні та еволюційні суспільні зміни: порівняльна характеристика.
3. "Суспільний відбір" за Ф.Хайєком: переваги та недоліки.
4. Якість життя як стратегічний орієнтир суспільних реформ.
5. Розуміння основ конституційного ладу з погляду суспільних реформ.
6. Системні реформи: загальна характеристика.
7. Загальні та сферні реформи: порівняльний аналіз.
8. Організаційно-правові засади державних реформ в Україні.
9. Організаційно-правові особливості відомчих та місцевих реформ.

10. Реформи "зверху" та "знизу": порівняльний аналіз.
11. Особливості та зарубіжний досвід випереджальних реформ.
12. Особливості та зарубіжний досвід навздогінних реформ.
13. Особливості та зарубіжний досвід кардинальних реформ.
14. Загальна характеристика реформ стійкого зростання.
15. Постулати цивілізованих реформ та їх дотримання у вітчизняній практиці.
16. Ціна реформ: вітчизняний та зарубіжний досвід.
17. Загальна теорія реформ та її практичне застосування.
18. Управління суспільними реформами як складна системна діяльність.
19. Управлінська роль держави на різних етапах суспільних реформ.
20. Вашингтонський консенсус: загальна характеристика, переваги та недоліки.
21. Поняття ефективної держави з погляду суспільних реформ.

Семінарське заняття до теми 1.2 "Поняття та основні складові управління суспільними реформами"

Мета: формування уявлень про поняття та основні складові управління суспільними реформами та вмінь їх використання у практиці реформування.

Питання для обговорення:

1. Умови, етапи та функції успішних суспільних реформ в державі.
2. Планування та вироблення стратегії суспільних реформ.
3. Управління суспільними реформами: їх політичне забезпечення, взаємодія органів державної влади з широкою громадськістю у процесі реформування, урахування місцевої специфіки реформ.
4. Управлінська роль держави у суспільних реформах.
5. Основні підходи до проведення реформ.
6. Законодавче забезпечення реформ.
7. Роль держави у процесі суспільних реформ.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 1.
2. Методичні рекомендації з дисципліни " Реформи держави та суспільства ", розділ 1.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Бальцерович Л. Навстречу ограниченному государству / Л. Бальцерович ; пер. с англ. – М. : Новое изд-во, 2007. – 92 с.
2. Безбородов А. Б. Перестройка и крах СССР. 1985–1993 / А. Б. Безбородов, Н. В. Елисеєва, В. А. Шестаков. – СПб. : Норма, 2010. – 216 с.
3. Бідзюра І. П. Філософія системних реформ в Україні на рубежі століть :

- монографія / І. П. Бідзюра. – К. : Навч. книга, 2004. – 189 с.
4. Богомолів О. Т. Реформи в зеркале міжнародних порівнянь / О. Т. Богомолів. – М. : Економіка, 1998. – 159 с.
 5. Васильєв В. Ф. Політичні аспекти економічного розвитку країн Юго-Всхідної Азії / В. Ф. Васильєв // Економічні реформи в Азії в перехідний період : зб. трудов / ред. Г. І. Чурин, С. І. Іоанесян. – М. : Ін-т вистоківедення РАН, 1996. – С. 58-66.
 6. Гальчинський А. С. Суперечності реформ : у контексті цивілізаційного процесу / А. С. Гальчинський. – К. : Укр. пропілеї, 2001. – 320 с.
 7. Гонцяж Я. Адміністративна реформа : нездійснені мрії та втрачені можливості / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк. – К. : Міленіум, 2002. – 136 с.
 8. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
 9. Кіндратець О. М. Формування суспільства сталого розвитку : проблеми і перспективи / О. М. Кіндратець. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2003. – 383 с.
 10. Коваленко А. А. Суспільна трансформація і державне управління в Україні : політико-правові детермінанти / А. А. Коваленко, І. О. Кресіна, В. В. Цветков. – К. : Ін Юре, 2003. – 496 с.
 11. Колодко Г. В. Від шоку до терапії : Економіка і політика трансформації / Г. В. Колодко. – Л. : Незалежн. культуролог. журн. "І", 2004. – 563 с.
 12. Колодко Г. В. Глобалізація и перспективи розвитку постсоціалістических країн / Г. В. Колодко ; пер. с польск. – Мн. : ЕГУ, 2002. – 200 с.
 13. Кравченко С. О. Управління суспільними реформами : навч. посіб. / С. О. Кравченко. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 250 с.
 14. Михненко А. М. Управління якістю суспільних реформ : навч. посіб. / А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 192 с.
 15. Норгаард О. Економічні інституції та демократична реформа. Порівняльний аналіз посткомуністических країн / О. Норгаард ; пер. з англ. М. Козуба, А. Галушки. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 424 с.
 16. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт ; пер. з англ. І. Дзюби. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
 17. Полтерович В. М. Элементы теории реформ : монографія / В. М. Полтерович. – М. : Економіка, 2007. – 448 с.

РОЗДІЛ 2. ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ РЕФОРМАМИ

Мета: Сформувати у слухачів:

- уявлення про підходи та методи управління суспільними реформами;
- знання сутності, моделей, підходів та технологій управління суспільними реформами;
- вміння та навички вирішувати завдання щодо управління реформами у різних сферах суспільного життя.

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Стратегічне планування та проектування суспільних реформ. Ініціювання суспільних реформ. Поняття "простір можливостей". Планування суспільних реформ. Аналіз сучасного стану та прогнозування шляхом виявлення тенденцій суспільного розвитку при плануванні суспільних реформ. Цілі суспільних реформ. Поняття шокової терапії та градуалізму, їх переваги та недоліки. Два основні методи створення проміжних і кінцевих інститутів в результаті впровадження суспільних реформ. Поняття перехідної ренти. Загальна послідовність впровадження суспільних реформ. Діяльність консультативно-дорадчих органів щодо впровадження суспільних реформ. Кадрове забезпечення впровадження реформ. Принцип реформаторської управлінської еліти. Створення мотивації до реформ. Контроль здійснення реформ. Забезпечувальні механізми проведення реформ. Інституційна пастка. Механізми стабілізації інституційних пасток та можливості їх руйнування.

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 2

Творча робота до розділу 2

Мета: формування систематизованих знань про підходи та методи управління суспільними реформами та можливості їх використання у практиці реформування.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 2

1. Ініціювання суспільних реформ: теорія та практика.
2. Поняття "простору можливостей" та підходи до його оцінювання.
3. Теоретичні положення та практичні аспекти формування ідеології реформ.
4. Поняття та підходи до визначення місії суспільних реформ.
5. Поняття, структура та практичні аспекти визначення умов реформування.
6. Суспільні характеристики як основа для визначення проблем суспільних реформ.

7. Історичний розвиток суспільства як детермінанта суспільних реформ.
8. Традиції та культура суспільства, їх вплив на суспільні реформи.
9. Вплив світових тенденцій суспільного розвитку на реформи в конкретних країнах.
10. Засади формування системи цілей суспільних реформ.
11. Шокова терапія та градуалізм при здійсненні реформ: порівняльний аналіз.
12. Врахування суспільної ціни реформ при їх здійсненні.
13. Поняття перехідної ренти та стримування її перерозподілу під час реформ.
14. Організація суспільних реформ: теоретичні положення та вітчизняна практика.
15. Підходи до кадрового забезпечення суспільних реформ.
16. Формування реформаторської управлінської еліти в Україні.
17. Створення мотиваційних механізмів при впровадженні суспільних реформ.
18. Створення систем моніторингу впровадження суспільних реформ.
19. Принципи контролю суспільних реформ та їх практичне впровадження.
20. Інституційні пастки під час реформ та можливості їх уникнення.

Семінарське заняття до теми 2.1

"Стратегічне планування та проектування суспільних реформ"

Мета: формування та розвиток вмінь і навичок вирішувати завдання стратегічного планування та проектування суспільних реформ.

Питання для обговорення:

1. Проблеми, цілі та шляхи суспільних реформ.
2. З'ясування об'єктивної необхідності реформ з погляду потреб і тенденцій розвитку суспільства.
3. Оцінка своєчасності реформ.
4. Ініціювання реформ.
5. Ідеологія реформ.
6. Вироблення стратегії реформ.
7. Методологічний інструментарій проектування реформ.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 2.
2. Методичні рекомендації з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 2.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Бальцерович Л. Навстречу ограниченному государству / Л. Бальцерович ;

- пер. с англ. – М. : Новое изд-во, 2007. – 92 с.
2. Бідзюра І. П. Філософія системних реформ в Україні на рубежі століть : монографія / І. П. Бідзюра. – К. : Навч. книга, 2004. – 189 с.
 3. Богомолов О. Т. Реформы в зеркале международных сравнений / О. Т. Богомолов. – М. : Экономика, 1998. – 159 с.
 4. Гальчинський А. С. Суперечності реформ : у контексті цивілізаційного процесу / А. С. Гальчинський. – К. : Укр. пропілеї, 2001. – 320 с.
 5. Грембергер М. Граждане как партнеры. Руководство ОЭСР по информированию, консультациям и активному участию общества в разработке политического курса / М. Грембергер ; пер. с англ. – М. : Весь мир, 2002. – 120 с.
 6. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
 7. Кіндратець О. М. Формування суспільства сталого розвитку : проблеми і перспективи / О. М. Кіндратець. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2003. – 383 с.
 8. Кравченко С. О. Управління суспільними реформами : навч. посіб. / С. О. Кравченко. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 250 с.
 9. Лемак В. В. Державно-правова реформа в Чехословаччині в умовах пост-соціалістичної модернізації й поділу федерації / В. В. Лемак. – Ужгород : Ліра, 2002. – 248 с.
 10. Мартынов А. В. Системная трансформация и реалии постсоциалистического мира / А. В. Мартынов. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 224 с.
 11. Михненко А. М. Управління якістю суспільних реформ : навч. посіб. / А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 192 с.
 12. Норгаард О. Економічні інституції та демократична реформа. Порівняльний аналіз посткомуністичних країн / О. Норгаард ; пер. з англ. М. Козуба, А. Галушки. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 424 с.
 13. Полтерович В. М. Элементы теории реформ : монография / В. М. Полтерович. – М. : Экономика, 2007. – 448 с.
 14. Сурмин Ю. П. Теория социальных технологий : учеб. Пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К. : МАУП, 2004. – 608 с.
 15. Травин Д. Я. Европейская модернизация : в 2 кн. / Д. Я. Травин, О. Л. Маргания. – М. : Изд-во АСТ; СПб. : Terra Fantastica, 2004. – Кн. 2. – 2004. – 573 с.
 16. Усиевич М. А. Десятилетие реформ в Венгрии. 90-е годы XX в. / М. А. Усиевич // Новая и новейшая история. – 2002. – № 5. – С. 80-97.
 17. Шен Л. Ц. Экономические реформы в Китае : учеб. пособие / Л. Ц. Шен, О. В. Казаринова. – М. : Дело, 2002. – 144 с.

РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ РЕФОРМИ ЯК ОРГАНІЧНА СКЛАДОВА СУСПІЛЬНИХ РЕФОРМ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Мета: Сформувати у слухачів:

- знання теоретичних основ державно-управлінських реформ;
- уявлення про державно-управлінські реформи як органічну складову суспільних реформ та специфіку їх здійснення;
- вміння та навички практичного застосування теоретичних знань про державно-управлінські реформи у суспільному реформуванні.

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Поняття державно-управлінських реформ та їх роль у реформуванні суспільства. Два основні підходи до розуміння змісту реформування державного управління. Особливості застосування широкого та вузького підходів до поняття державного управління при здійсненні суспільних реформ. Державно-управлінські реформи як важлива складова системного реформування суспільства. Світові тенденції перетворень державно-управлінських систем. Концепція та система базових принципів належного урядування (good governance). Світова тенденція універсалізації управлінських принципів. Світова тенденція розширення участі громадян в управлінні державою. Світова тенденція розвитку електронного уряду. Реформи з впровадження нового державного (публічного) менеджменту (new public management). Світова тенденція розвитку систем надання публічних послуг. Адаптація державної політики до умов глобалізації. Перехід від домінування ієрархічних до переважання мережевих моделей побудови управлінських систем.

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 3

Творча робота до розділу 3

Мета: формування уявлень про державно-управлінські реформи як органічну складову суспільних реформ та підходи до їх здійснення.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 3

1. Державно-управлінські реформи згідно з широким та вузьким підходом: порівняльний аналіз.
2. Державно-управлінські реформи та адміністративна реформа: порівняльна характеристика.
3. Державно-управлінські та суспільні реформи: підходи до узгодження.
4. Державно-управлінські реформи та адміністративно-територіальна

- реформа: порівняльна характеристика.
5. Державно-управлінські реформи та конституційна реформа: порівняльна характеристика.
 6. Світова тенденція універсалізації управлінських принципів та її прояви в Україні.
 7. Світова тенденція розширення участі громадян в управлінні державою та її прояви в Україні.
 8. Світова тенденція розвитку електронного уряду та її прояви в Україні.
 9. Світова тенденція зміни співвідношення централізації і децентралізації та її прояви в Україні.
 10. Світова тенденція поширення нового державного (публічного) менеджменту та її прояви в Україні.
 11. Світова тенденція розвитку систем надання публічних послуг та її прояви в Україні.
 12. Світова тенденція адаптації державної політики до умов глобалізації та її прояви в Україні.
 13. Світова тенденція запровадження мережевих моделей побудови управлінських систем та її прояви в Україні.
 14. Наукове забезпечення державно-управлінських реформ.
 15. Організація державно-управлінських реформ: світовий досвід та вітчизняні реалії.
 16. Політичне забезпечення державно-управлінських реформ: світовий досвід та вітчизняні реалії.
 17. Підходи до координації державно-управлінських реформ.
 18. Суспільна підпорядкованість державно-управлінських реформ: світовий досвід та вітчизняні реалії.
 19. Участь громадськості у здійсненні державно-управлінських реформ.
 20. Підходи до забезпечення контролю державно-управлінських реформ.
 21. Політичне лідерство у здійсненні державно-управлінських реформ.

Семінарське заняття до теми 3.1

"Поняття державно-управлінських реформ та їх роль у реформуванні суспільства"

Мета: формування уявлень про державно-управлінські реформи та їх роль у реформуванні суспільства.

Питання для обговорення:

1. Основні підходи до реформування державного управління.
2. Роль та напрями державно-управлінських реформ.
3. Реформування державного управління в контексті суспільних реформ.
4. Основні аспекти адміністративної реформи.
5. Суспільна підпорядкованість реформ.
6. Фактори здійснення державно-управлінських реформ.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 3.
2. Методичні рекомендації з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 3.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Шляхи реформування : монографія / В. Г. Яцуба, В. А. Яцюк, О. Я. Матвіїшин та ін. – К. : [б. в.], 2007. – 366 с.
2. Гальчинський А. С. Суперечності реформ : у контексті цивілізаційного процесу / А. С. Гальчинський. – К. : Укр. пропілеї, 2001. – 320 с.
3. Гонцяж Я. Адміністративна реформа : нездійснені мрії та втрачені можливості / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк. – К. : Міленіум, 2002. – 136 с.
4. Децентрализация: эксперименты и реформы. Органы местного самоуправления в Центральной и Восточной Европе / под ред. Т. М. Хорвата. – Будапешт : OSI/LGI, 2000. – 484 с.
5. Європейський досвід державного управління : курс лекцій / уклад. : О. Ю. Оржель, О. М. Палій, І. В. Кравчук та ін. ; за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна, А. О. Чемериса та ін. – К. : НАДУ, 2007. – 76 с.
6. Європейські орієнтири адміністративного реформування в Україні : монографія / В. Д. Бакуменко (кер. авт. кол.), Л. М. Гогіна, С. О. Кравченко та ін. ; за заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 172 с.
7. Європейські принципи державного управління / пер. з англ. О. Ю. Куленкової. – К. : Вид-во УАДУ, 2000. – 52 с.
8. Кравченко С. О. Управління суспільними реформами : навч. посіб. / С. О. Кравченко. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 250 с.
9. Михненко А. М. Управління якістю суспільних реформ : навч. посіб. / А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 192 с.
10. Радзієвський І. Сучасні тенденції розвитку системи державного управління : концептуальний вимір / І. Радзієвський // Вісник державної служби України. – 2008. – № 4. – С. 24-28.
11. Сурмін Ю. П. Тенденції розвитку державного управління / Ю. П. Сурмін // Вісн. НАДУ. – 2007. – № 2. – С. 5-14.

РОЗДІЛ 4. ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РЕФОРМ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Мета: Сформуванню у слухачів:

- уявлення про підходи до підготовки та впровадження державно-управлінських реформ;
- знання сутності та процедур здійснення державно-управлінських реформ в Україні та в світі;
- вміння та навички застосовувати вітчизняний та світовий досвід з підготовки та впровадження державно-управлінських реформ.

Короткий зміст лекційного матеріалу розділу.

Лідерство вищих керівників держави у здійсненні державно-управлінських реформ. Лідерство членів уряду в реформуванні державного управління. Політичні передумови успішного здійснення державно-управлінських реформ. Політична згода щодо реформування державного управління. Місія та принципи реформ. Масштаб та базові підходи державно-управлінських реформ. Вибір шляхів реформ та підходи до їх програмування. Підходи до розробки проектів для реалізації планів (програм) державно-управлінських реформ. Основні документи щодо планування державно-управлінських реформ. Формування дієздатного координаційного центру реформ. Організація політичного діалогу щодо реформ. Координація державно-управлінських реформ на регіональному рівні. Вертикальна координація між органами державної влади і місцевого самоврядування у здійсненні реформ. Координація державно-управлінських реформ на рівні конкретних органів виконавчої влади.

Види навчальної діяльності, передбачені у розділі 4

Творча робота до розділу 4

Мета: формування уявлень про підходи до підготовки і впровадження державно-управлінських реформ, специфіку їх застосування у реформуванні.

Написання та оформлення творчої роботи: здійснюється за вимогами, що наведені у відповідному розділі методичних рекомендацій.

Рекомендовані теми творчих робіт до розділу 4

1. Проблеми політичного лідерства вищих посадових осіб держави при здійсненні державно-управлінських реформ.
2. Політичне лідерство членів уряду при здійсненні державно-управлінських реформ: зарубіжний досвід для України.
3. Формування політичного рівня загального керівництва державно-

- управлінськими реформами.
4. Основні складові та механізми досягнення політичної згоди при здійсненні державно-управлінських реформ.
 5. Механізми взаємодії парламенту та уряду при здійсненні державно-управлінських реформ.
 6. Підходи до забезпечення прозорості державно-управлінських реформ.
 7. Механізми забезпечення суспільної підтримки державно-управлінських реформ.
 8. Формування механізмів державно-громадських консультацій під час державно-управлінських реформ.
 9. Механізми партнерства державних та суспільних інститутів при здійсненні державно-управлінських реформ.
 10. Підходи до здійснення громадського контролю державно-управлінських реформ.
 11. Досвід державно-управлінських реформ у Польщі.
 12. Досвід державно-управлінських реформ в Угорщині.
 13. Досвід державно-управлінських реформ у Китаї.
 14. Досвід державно-управлінських реформ у Російській Федерації.
 15. Досвід державно-управлінських реформ у країнах Балтії.
 16. Досвід державно-управлінських реформ у країнах Центральної і Східної Європи.
 17. Досвід державно-управлінських реформ у країнах Західної Європи.
 18. Досвід державно-управлінських реформ у США.

Семінарське заняття до теми 4.1

"Планування та політичне забезпечення державно-управлінських реформ"

Мета: формування та розвиток вмінь і навичок виявлення проблем та розробки рекомендацій щодо планування та політичного забезпечення державно-управлінських реформ.

Питання для обговорення:

1. Політичне лідерство президента і глави уряду у здійсненні державно-управлінських реформ.
2. Лідерство політичного діяча, відповідального за державно-управлінські реформи.
3. Налаштованість основних політичних партій на зміни.
4. Стабільність діяльності уряду як чинник успішного реформування.
5. Різновиди та механізми досягнення політичної згоди при здійсненні державно-управлінських реформ.
6. Суспільні передумови державно-управлінських реформ та їх оцінювання.
7. Ключові характеристики державно-управлінських реформ та їх вибір.

8. Побудова ієрархії цілей державно-управлінських реформ.
9. Уніфікуючий та варіаційний підходи до формування планів (програм) державно-управлінських реформ.
10. Типізаційний, конкурентний та випробувальний підходи до розробки проектів для реалізації планів (програм) державно-управлінських реформ.
11. Різновиди офіційних документів планування державно-управлінських реформ.
12. Загальна послідовність планування державно-управлінських реформ.

Джерела для обов'язкового вивчення:

1. Конспект лекцій з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 4.
2. Методичні рекомендації з дисципліни "Реформи держави та суспільства", розділ 4.

Рекомендовані додаткові джерела для вивчення:

1. Гонцяж Я. Адміністративна реформа : нездійснені мрії та втрачені можливості / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк. – К. : Міленіум, 2002. – 136 с.
2. Європейські орієнтири адміністративного реформування в Україні : монографія / В. Д. Бакуменко (кер. авт. кол.), Л. М. Гогіна, С. О. Кравченко та ін. ; за заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 172 с.
3. Кравченко С. О. Управління суспільними реформами : навч. посіб. / С. О. Кравченко. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 250 с.
4. Кравчук Л. М. Держава і влада : досвід адміністративної реформи / Л. М. Кравчук. – К. : Інтеллект, 2001. – 192 с.
5. Михненко А. М. Управління якістю суспільних реформ : навч. посіб. / А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 192 с.
6. Оболонский А. В. Бюрократия для XXI века? Модели государственной службы : Россия, США, Англия, Австралия / А. В. Оболонский. – М. : Дело, 2002. – 168 с.
7. Проблеми реалізації адміністративної реформи в Україні / упоряд. А. Вишневський. – К. : МЦПД, 2002. – 82 с.
8. Реформа публічної адміністрації в Україні : проекти концепції та законів / упоряд.: І. Б. Коліушко, В. П. Тимошук. – К. : Центр політико-правових реформ, 2005. – 192 с.
9. Управлінська еліта як чинник суспільного розвитку : монографія / за ред. А. М. Михненка. – К. : НАДУ, 2012. – 175 с.
10. Цветков В. В. Демократія і державне управління : теорія, методологія, практика : монографія / В. В. Цветков. – К. : Юрид. думка, 2007. – 336 с.

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ

Самостійна робота слухача у межах навчальної дисципліни "Реформи держави та суспільства" передбачає написання та презентацію ним творчої роботи до кожного розділу на одну з передбачених переліком тем за власним вибором. Виконання цієї роботи орієнтоване на практичне застосування знань і розвиток вмінь, здобутих в процесі лекційних і семінарських занять, самостійного опрацювання навчальних матеріалів та обдумування слухачем питань відповідно до обраної тематики. Викладення необхідних матеріалів повинно бути лаконічним, чітко сформульованим і відповідати суті проблеми. Результатом написання творчої роботи є обґрунтований авторський висновок щодо обраної тематики і можливі практичні рекомендації.

Творча робота повинна бути підготовлена слухачем індивідуально. Вона надається у електронному вигляді (файлом) викладачеві, а її результати презентуються під час семінарського заняття за відповідною тематикою у формі короткої доповіді (3-4 хв.) та відповідей на поставлені запитання.

Творча робота має висвітлювати:

- основні теоретичні положення за обраною темою;
- практичне значення теоретичних положень, можливі підходи та шляхи їх практичного застосування;
- висновки, що коротко відображають результати проведеного слухачем дослідження;
- перелік використаних джерел, оформлених згідно із вимогами.

Творча робота має бути оформлена як документ Microsoft Word формату А4, шрифт Times New Roman, 14 кегель, міжрядковий інтервал – 1,5, поля – 2 см з усіх боків. Титульний аркуш творчої роботи повинен мати такий зміст: назва університету; назва інституту; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема творчої роботи; прізвище, ім'я, по батькові студента, курс, шифр академічної групи; рік написання творчої роботи. За титульним аркушем слідує план творчої роботи, в якому треба виділити всі її структурні частини. У плані праворуч позначаються номери сторінок початку кожного пункту. Обсяг творчої роботи визначається вмінням слухача стисло і водночас вичерпно розкрити тему: узагальнити теоретичні напрацювання за напрямом, що розглядається, оцінити їх прикладне значення, зробити висновки та обґрунтувати власні пропозиції. Обсяг роботи – 10-15 сторінок. Обов'язковою вимогою є чітке посилання на джерела інформації. Всі цифри, факти, теорії, думки вчених, цитати повинні мати посилання у вигляді [N, с. M] (N означає номер джерела у наведеному в кінці їх переліку, а M – номер сторінки у цьому джерелі). Бажано використовувати в творчій роботі таблиці, схеми, графіки, діаграми тощо. Перелік використаних джерел (не менше 7 позицій) оформляється згідно з діючими правилами. У творчій роботі мають бути обов'язково викладені авторські висновки та пропозиції.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль засвоєння знань слухачів з дисципліни "Реформи держави та суспільства" здійснюється у формі екзамену відповідно до орієнтовного переліку питань, що наведені нижче.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. Тлумачення поняття "суспільний розвиток".
2. Сутність еволюційного та революційного суспільного розвитку.
3. Визначення поняття "суспільні реформи".
4. Сутність "суспільного відбору" та його співвідношення з реформами.
5. Сутність реформ як форми суспільних змін.
6. Реформи з точки зору змін суспільних інститутів.
7. Визначальні риси суспільних реформ.
8. Класифікації суспільних реформ.
9. Різновиди реформ за масштабом змін.
10. Сім постулатів цивілізованих реформ.
11. Місія суспільних реформ.
12. Наукове забезпечення суспільних реформ.
13. Загальна теорія реформ.
14. Поняття "управління суспільними реформами".
15. Сім основних складових управління суспільними реформами.
16. Розуміння планування та організації суспільних реформ.
17. Поняття "умови реформування".
18. Принцип відповідності умовам та важливість його дотримання в управлінні суспільними реформами.
19. Неоліберальний та неоструктуралістський підходи до управлінської ролі держави в суспільних реформах.
20. Сутність рекомендацій Вашингтонського консенсусу та результати його застосування.
21. Результати дієвого та недієвого управління суспільними реформами.
22. Управлінська роль держави на різних етапах реформування.
23. Співвідношення розмірів та ефективності держави.
24. Основні етапи ініціювання суспільних реформ.
25. Стратегічний і тактичний виміри оцінки своєчасності суспільних реформ.
26. Поняття "простір можливостей".
27. Значення ідеології суспільних реформ.
28. Визначення системи цінностей як основи стратегії суспільних реформ.
29. Внутрішні суспільні характеристики, які доцільно враховувати при виробленні стратегії реформ.
30. Особливості громадянської культури, які необхідно брати до уваги при

- здійсненні суспільних реформ.
31. Значення неофіційних обмежень для успішної реалізації суспільних реформ.
 32. Поняття проблем та цілей суспільних реформ.
 33. Сутність принципу системної організації реформ.
 34. Компліментарність напрямів-складових реформування.
 35. Сутність шокової терапії та градуалізму як основних альтернативних підходів щодо швидкості впровадження суспільних реформ.
 36. Вирощування інститутів та формування ланцюжку проміжних інститутів.
 37. Два основні методи створення інститутів.
 38. Метод витіснення.
 39. Основні переваги шокової терапії та градуалізму.
 40. Суспільна ціна реформ.
 41. Поняття "перехідна рента".
 42. Чотири основні складові організації суспільних реформ.
 43. Кадрове забезпечення суспільних реформ.
 44. Принцип реформаторської управлінської еліти.
 45. Забезпечувальні механізми проведення суспільних реформ.
 46. Напрями створення або посилення мотивації до суспільних реформ.
 47. Принцип наявності нормативів у процесі контролю суспільних реформ.
 48. Принцип зворотного зв'язку при здійсненні контролю суспільних реформ.
 49. Принцип коригування стратегії суспільних реформ.
 50. Поняття "інституційна пастка".
 51. Стабілізаційні механізми інституційних пасток.
 52. Напрями впливу на механізми стабілізації інституційних пасток.
 53. Основні компоненти політичного забезпечення суспільних реформ.
 54. Сутність та основні рівні політичного лідерства при здійсненні суспільних реформ.
 55. Основні елементи політичного лідерства вищої посадової особи держави у реформуванні.
 56. Політична згода щодо суспільних реформ.
 57. Механізм чіткої взаємодії парламенту та уряду при здійсненні реформ.
 58. Розуміння прозорості здійснення реформ та способи її досягнення.
 59. Шляхи забезпечення суспільної підтримки реформ.
 60. Адаптація населення до життя у нових умовах.
 61. Участь громадськості у підготовці та впровадженні суспільних реформ.
 62. Основні підходи та методи консультацій органів державної влади з громадськістю в процесі реформування.
 63. Методи громадського контролю суспільних реформ.
 64. Широкий та вузький підходи до реформування державного управління.
 65. Поняття "державно-управлінські реформи".
 66. Визначальні риси державно-управлінських реформ.
 67. Основні напрями реформування публічної адміністрації.

68. Співвідношення державно-управлінських та суспільних реформ.
69. Роль державно-управлінських реформ у реформуванні суспільства.
70. Підхід до узгодження державно-управлінських реформ з іншими суспільними реформами.
71. Світова тенденція універсалізації управлінських принципів.
72. Ключові проблеми практичної реалізації концепції належного врядування в Україні.
73. Світова тенденцію розширення участі громадян в управлінні державою.
74. Основні напрями прояву світової тенденції розвитку електронного уряду.
75. Основні напрями реформ з упровадження нового державного (публічного) менеджменту.
76. Світова тенденція розвитку систем надання публічних послуг.
77. Напрями реформ з адаптації державної політики до умов глобалізації.
78. Поняття "здійснення державно-управлінських реформ".
79. Внутрішній і зовнішній аспекти системної організації державно-управлінських реформ.
80. Основні аспекти політичного лідерства у здійсненні державно-управлінських реформ.
81. Принципи контролю державно-управлінських реформ.
82. Складові взаємодії органів державної влади з широкою громадськістю у процесі державно-управлінських реформ.
83. Загальна модель здійснення державно-управлінських реформ.
84. Політичні передумови успішного здійснення державно-управлінських реформ.
85. Місія державно-управлінських реформ.
86. Ключові характеристики державно-управлінських реформ, які доцільно вибрати при виробленні їх стратегії.
87. Поняття "масштаб державно-управлінських реформ".
88. Базові підходи державно-управлінських реформ.
89. Ієрархія цілей державно-управлінських реформ.
90. Уніфікуючий та варіаційний підходи до формування планів (програм) державно-управлінських реформ.
91. Типізаційний, конкурентний та випробувальний підходи до розробки проектів для реалізації планів (програм) державно-управлінських реформ.
92. Схема втілення у офіційно затверджених документах результатів планування широкомасштабних державно-управлінських реформ.
93. Типові підходи для створення дієздатного координаційного центру державно-управлінських реформ.
94. Організаційний механізм політичного діалогу з питань державно-управлінських реформ.
95. Підходи до координації здійснення державно-управлінських реформ на територіальному рівні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні джерела

1. Адміністративна реформа в Україні : сучасний стан, проблеми та перспективи : монографія / за заг. ред. Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. – Д. : Монолит, 2009. – 384 с.
2. Бальцерович Л. Навстречу ограниченному государству / Л. Бальцерович ; пер. с англ. – М. : Новое изд-во, 2007. – 92 с.
3. Безбородов А. Б. Перестройка и крах СССР. 1985–1993 / А. Б. Безбородов, Н. В. Елисеєва, В. А. Шестаков. – СПб. : Норма, 2010. – 216 с.
4. Бідзюра І. П. Філософія системних реформ в Україні на рубежі століть : монографія / І. П. Бідзюра. – К. : Навч. книга, 2004. – 189 с.
5. Великобритания. Эпоха реформ / под ред. А. А. Громыко. – М. : Весь мир, 2007. – 536 с.
6. Гайдар Е. Т. Власть и собственность : Смуты и институты. Государство и эволюция / Е. Т. Гайдар. – СПб. : Норма, 2009. – 336 с.
7. Колодко Г. В. Від шоку до терапії : Економіка і політика трансформації / Г. В. Колодко. – Л. : Незалежн. культуролог. журн. "І", 2004. – 563 с.
8. Концептуальні засади суспільного розвитку: управлінський вимір : монографія / А. М. Михненко, С. О. Кравченко, І. В. Пантелейчук та ін.; за ред. А. М. Михненка. – К. : УкрСІЧ, 2013. – 355 с.
9. Кравченко С. О. Державно-управлінські реформи : теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження : монографія / С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2008. – 296 с.
10. Кравченко С. О. Управління суспільними реформами : навч. посіб. / С. О. Кравченко. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 250 с.
11. Михненко А. М. Управління якістю суспільних реформ : навч. посіб. / А. М. Михненко, Е. М. Макаренко, С. О. Кравченко. – К. : НАДУ, 2009. – 192 с.
12. Норгаард О. Економічні інституції та демократична реформа. Порівняльний аналіз посткомуністичних країн / О. Норгаард ; пер. з англ. М. Козуба, А. Галушки. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 424 с.
13. Полтерович В. М. Элементы теории реформ : монография / В. М. Полтерович. – М. : Экономика, 2007. – 448 с.
14. Травин Д. Я. Европейская модернизация : в 2 кн. / Д. Я. Травин, О. Л. Маргания. – М. : Изд-во АСТ; СПб. : Terra Fantastica, 2004. – Кн. 1. – 2004. – 665 с.
15. Травин Д. Я. Европейская модернизация : в 2 кн. / Д. Я. Травин, О. Л. Маргания. – М. : Изд-во АСТ; СПб. : Terra Fantastica, 2004. – Кн. 2. – 2004. – 573 с.
16. Шен Л. Ц. Экономические реформы в Китае : учеб. пособие / Л. Ц. Шен, О. В. Казаринова. – М. : Дело, 2002. – 144 с.

Додаткові джерела

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Шляхи реформування : монографія / В. Г. Яцуба, В. А. Яцюк, О. Я. Матвіїшин та ін. – К. : [б. в.], 2007. – 366 с.
2. Гальчинський А. С. Суперечності реформ : у контексті цивілізаційного процесу / А. С. Гальчинський. – К. : Укр. пропілеї, 2001. – 320 с.
3. Гонцяж Я. Адміністративна реформа : нездійснені мрії та втрачені можливості / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк. – К. : Міленіум, 2002. – 136 с.
4. Децентрализация: эксперименты и реформы. Органы местного самоуправления в Центральной и Восточной Европе / под ред. Т. М. Хорвата. – Будапешт : OSI/LGI, 2000. – 484 с.
5. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 1 : Теорія державного управління. – 2011. – 748 с.
6. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. : НАДУ, 2011. – Т. 2 : Методологія державного управління. – 2011. – 692 с.
7. Європейські орієнтири адміністративного реформування в Україні : монографія / за заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 172 с.
8. Інноваційно-інвестиційний розвиток суспільства : навч. посіб. / кол. авт. : А. М. Михненко (кер. авт. кол.), В. Ф. Мартиненко, С. О. Кравченко та ін. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 330 с.
9. Коваленко А. А. Суспільна трансформація і державне управління в Україні : політико-правові детермінанти / А. А. Коваленко, І. О. Кресіна, В. В. Цветков. – К. : Ін Юре, 2003. – 496 с.
10. Колодко Г. В. Від шоку до терапії : Економіка і політика трансформації / Г. В. Колодко. – Л. : Незалежн. культуролог. журн. "І", 2004. – 563 с.
11. Колодко Г. В. Глобализация и перспективы развития постсоциалистических стран / Г. В. Колодко ; пер. с польск. – Мн. : ЕГУ, 2002. – 200 с.
12. Кравчук Л. М. Держава і влада : досвід адміністративної реформи / Л. М. Кравчук. – К. : Інтелект, 2001. – 192 с.
13. Механізми взаємодії суспільства та влади : підручник / кол. авт. : А. М. Михненко (кер. авт. кол.), С. О. Кравченко, В. Ф. Мартиненко та ін. – К. : НАДУ, 2013. – 210 с.
14. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт ; пер. з англ. І. Дзюби. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
15. Радзієвський І. Сучасні тенденції розвитку системи державного управління : концептуальний вимір / І. Радзієвський // Вісник державної служби України. – 2008. – № 4. – С. 24-28.
16. Реформа публічного управління в Україні : виклики, стратегії, майбутнє : монографія / відп. ред. І. А. Грицяк. – К. : "К.І.С.", 2009. – 240 с.
17. Сурмин Ю. П. Теория социальных технологий : учеб. Пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К. : МАУП, 2004. – 608 с.
18. Сурмін Ю. П. Тенденції розвитку державного управління / Ю. П. Сурмін //

- Вісн. НАДУ. – 2007. – № 2. – С. 5-14.
19. Управлінська еліта як чинник суспільного розвитку : монографія / за ред. А. М. Михненка. – К. : НАДУ, 2012. – 175 с.
20. Усиевич М. А. Десятилетие реформ в Венгрии. 90-е годы XX в. / М. А. Усиевич // Новая и новейшая история. – 2002. – № 5. – С. 80-97.
21. Цветков В. В. Демократія і державне управління : теорія, методологія, практика : монографія / В. В. Цветков. – К. : Юрид. думка, 2007. – 336 с.

Інтернет-ресурси

1. Законодавство України. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/a>
2. Національна рада реформ. – <http://reforms.in.ua/>
3. Національне агентство України з питань державної служби. – <http://nads.gov.ua/>
4. Національний інститут стратегічних досліджень. – <http://www.niss.gov.ua/>
5. Організація економічного співробітництва та розвитку. – <http://www.oecd.org/>
6. Організація Об'єднаних Націй в Україні. – <http://www.un.org.ua/ua>
7. Партнерство "Відкритий Уряд". – <http://ogp.gov.ua>
8. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. – <http://www.president.gov.ua/>
9. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. – <http://www.undp.org/>
10. Світовий банк в Україні. – <http://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
11. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – <http://www.kmu.gov.ua/ua>
12. Центр політико-правових реформ. – <http://www.pravo.org.ua/>
13. Human Development Reports. – <http://hdr.undp.org/en/>
14. The Sigma Program. – <http://www.sigmaxweb.org/>
15. United Nations Public Administration Network. – <http://www.unpan.org/>
16. World Economic Forum. – <http://www.weforum.org>
17. Worldwide Governance Indicators. – <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>

РЕФОРМИ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

*Кравченко Сергій Олександрович
Шпачук Віталій Васильович
Євмеєшкіна Олена Леонідівна*

Методичні рекомендації

В авторській редакції

Підписано до друку __.12.2018 р.

Формат 60x84/16. Друк офсетний. Папір офсетний.

Гарнітура Times. Обл-вид. арк. ____.

Умов. друк. арк. ____ . Наклад 100 прим.

Віддруковано у типографії «ПП«КП»УкрСІЧ» з оригіналів авторів.
02660, Київ, вул. Магнітогорська, 1, оф. 216, тел. 224-58-24